

Sławomir Mielczarek

**NOWE STANOWISKA SMUKWY KOSMATEJ *SCOLIA HIRTA*
SCHRANK, 1781 (*HYMENOPTERA: SCOLIIDAE*)
WE WSCHODNIEJ WIELKOPOLSCE**

**New localities of hairy flower wasp *Scolia hirta* Schrank, 1781
(*Hymenoptera: Scoliidae*) in the eastern Wielkopolska**

Smukwa kosmata *Scolia hirta* Schrank, 1781 jest błonkówką (*Hymenoptera*) należąca do rodziny *Scoliidae*. Rodzaj *Scolia* Fabr. reprezentowany jest na kontynencie europejskim przez 13 gatunków, z czego w Polsce stwierdzono występowanie zaledwie dwóch – *S. hirta* i *S. sexmaculata* (O. F. Muller, 1776) (Puławski 1963, Osten 2004).

Smukwa kosmata osiąga wielkość ciała do 20 mm długości. Niemal całe ciało jest ciemno ubarwione, a jedynie na drugim i trzecim segmencie odwłoka widoczne są żółte przepaski zajmujące większą część tergitów. Skrzydła są ciemnobrązowe, niekiedy z fioletowym połyskiem (ryc. 1). Spotykana jest w środowiskach suchych, na murawach kserotermicznych, nasłonecznionych obrzeżach lasów, obszarach wydmych, murawach napiaskowych i skar-pach lessowych. Postacie dorosłe smukwy kosmatej pojawiają się zwykle od lipca do września. Larwy natomiast są pasożytami rozwijającymi się w ciele larw chrząszczy z rodzajów: *Cetonia*, *Potosia*, *Epicometis* oraz *Anomala* (Puławski 1963, Banaszak 2004, Osten 2004).

Gatunek ten szeroko rozpowszechniony jest w Palearktyce i jego występowanie rozciąga się od centralnej Francji po Zabajkale. Występuje również w Azji Środkowej i Kazachstanie. Na południu jej zasięg rozciąga się po Turcję, Iran i północną Afrykę (Banaszak 2004). W Polsce rozmieszczenie tego gatunku jest słabo rozpoznane. Najwięcej współczesnych stanowisk zlokalizowanych jest w północnej, środkowej i zachodniej części kraju (Banaszak 2004, Banaszak i Twerd 2009). Dotychczas w Wielkopolsce stwierdzona została w Sierakowskim Parku Krajobrazowym (Karg et al. 2011, Wendzonka 2011), w Parku Krajobrazowym im. Gen. D. Chłapowskiego, w Parku Krajobrazowym Promno (Karg et al. 2011), w Pszczewskim Parku Krajobrazowym (Czerski 2012) oraz w Mielnie k. Gniezna (Baraniak et al. 2013).

Gatunek ten nie jest objęty ochroną prawną, jednak uznawany jest za rzadki i został ujęty w Polskiej czerwonej księdze zwierząt w kategorii „VU” (vulnerable) – gatunki wysokiego ryzyka, narażone na wyginiecie (Banaszak 2004).

W latach 2012-2013 w części wschodniej Wielkopolski (powiat koniński) udokumentowano dwa stanowiska występowania smukwy kosmatej:

1. Gosławice (UTM CC19; 52°28'78" N, 18°24'61" E) 5.07.2011 r. – 1 ex. Osobnika (płeć nie była oznaczana) obserwowano na kwiatostanie polnego *Cirsium arvense* u podnóża wzniesienia o wystawie południowo-zachodniej, na którym znajduje się cmentarz parafialny. Na zboczu tego wzniesienia znajduje się murawa kserotermiczna z bardzo licznym goździkiem kartuzkiem *Dianthus carthusianorum*, zawciągami pospolitym *Armeria maritima*, chabrem driakiewnikiem *Centaurea scabiosa* i chabrem nadreńskim *C. stoebe*.

Ryc. 1. Samiec smukwy kosmatej *Scolia hirta* na kwiatach nawłoci kanadyjskiej na stanowisku Kamienica. Fot. S. Mielczarek.

Fig. 1. A male of hairy flower wasp *Scolia hirta* on the flowers of Canada goldenrod at Kamienica locality. Photo by S. Mielczarek.

2. Kamienica (UTM CC19; 52°30'74" N, 18°22'86" E) 26.07.2013 r. – 1 ex. Osobnik obserwowany był na kwiatkach nawłoci kanadyjskiej *Salidago canadensis*. Stanowisko znajduje się na obrzeżach boru świeżego w miejscu zrębu – obecnie kilkuletnia uprawa dębu *Quercus* sp. zarośnięta płacami jeżyn i malin *Rubus* sp., trzcinnikiem leśnym *Calamagrostis arundinacea* i nielicznymi płacami nawłoci kanadyjskiej. Stanowisko znajduje się około 0,5 km od Elektrowni Pątnów.

Dorosłe smukwy kosmate na opisywanych stanowiskach obserwowano na kwiatkach ostrożeńca polnego i nawłoci kanadyjskiej. Uważa się, że imagines żerują na nawłoci w ostateczności, gdy brak jest innych roślin żywicielskich (Landeck 2002). Środowisko, w którym obserwowano żerującą smukwę charakteryzuje się bogactwem gatunkowym flory, a nawłóć kanadyjska występuje tu w bardzo dużym rozproszeniu. Obserwacja ta może być zbieżna z wynikami badań nad preferencjami pokarmowymi tego gatunku (Landeck 2002). Oba stwierdzenia smukwy kosmatej udokumentowano fotograficznie.

LITERATURA

- BANASZAK J. 2004. *Scolia hirta* Schrank, 1781 – Smukwa kosmata (Scoliidae, Hymenoptera, Insecta, Arthropoda). In: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (Eds.). Polska czerwona księga zwierząt – Bezkręgowce (*Invertebrata*). Kraków – Poznań (CD – ROM).
- BANASZAK J., TWERD L. 2009. Historical and current records of *Scolia hirta* Schrank, 1781 (Hymenoptera: Scoliidae) in Poland. *Pol. J. Entomol.* 78, 1: 101-110.
- BARANIAK E., NOWOSAD A., PRZEWOŹNY M. 2013. Nowe stanowiska smukwy kosmatej *Scolia hirta* (Hymenoptera: Vespoidea) na Nizinie Wielkopolsko – Kujawskiej. *Chrońmy Przyr. ojcz.* 69, 3: 234-236.
- CZERSKI M. P. 2012. Obserwacje smukwy kosmatej *Scolia hirta* w Pszczewskim Parku Krajobrazowym. *Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski* 18 (20): 93-94.
- LANDECK I. 2002. Feeding plant spectrum of the hairy flower wasp *Scolia hirta* in Lusatia (Central Europe) with special focus on flower colour, morphology of flowers and inflorescences (Hymenoptera: Scoliidae). *Entomol. Generalis* 26: 107-120.
- KARG J., ŚLIWA P., WENDZONKA J. 2011. Smukwa kosmata (*Scolia hirta* Schrank) rzadki gatunek błonkówki w Parku Krajobrazowym im. Gen. D. Chłapowskiego, w Parku Krajobrazowym Promno i w Sierakowskim Parku Krajobrazowym. *Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski* 17 (19): 114-115.
- PUŁAWSKI W. 1963. Klucze do oznaczania owadów Polski XXIV. Błonkówki – Hymenoptera, Sapygidae, Scoliidae, Tiphidae, Methocidae, Myrmonidae, Mutilidae. PWN, Warszawa: 57-62.
- OSTEN T. 2004. Fauna Europaea: Scoliidae. In: NOYES J. 2004. Fauna Europaea: Hymenoptera. Fauna Europaea version 1.0, <http://www.faunaeur.org>.
- WENDZONKA J. 2011. Wybrane grupy żądłówek (Hymenoptera, Aculeata) użytku ekologicznego „Jaskółcza Skarpa” w Sierakowskim Parku Krajobrazowym. *Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski* 17 (19): 83-89.

Summary

In the years 2012-2013, in eastern Greater Poland, two new positions of hairy flower wasp *Scolia hirta* (Schr.) were documented: Gosławice, UTM CC19, 52°28'78" N, 18°24'61"E, Kamienica UTM CC19, 52°30'74" N, 18°22'86". This species is not covered by legal protection in Poland, however, it is considered to be a rare one which has been included in the Polish red book of animals in the category "VU" (vulnerable) - high risk, vulnerable to extinction.

Adres autora:

Sławomir Mielczarek
ul. Dworcowa 11/17
62 – 510 Konin
e-mail: slawomirm65@gmail.com